

1. Božena Alebić: Moja primena principa individualizacije

Božena Alebić je poreklom iz Hrvatske (Split). Od 2004–2008. i 2010–2014. radila je kao nastavnica hrvatskog u dopunskoj školi u Cirihiu.

U nastavi hrvatskog u inostranstvu neizbežno je sprovesti princip individualizacije, jer su učenici na to navikli u redovnoj školi. Zato uvek pokušavam da, u što je moguće kraćem vremenu, upoznam svako dete i njegove jezičke kompetencije, njegovo predznanje, njegove sposobnosti i teškoće.

Individualizacija kod mene počinje već pri izboru i planiranju tema. Vodim računa o tome da neka tema može biti obrađena na određenim nivoima, uzrastima ili stepenima težine. Uglavnom počinjem zajedničkom fazom, u kojoj se za sve učenike razjasne svi osnovni pojmovi u vezi s temom. Pritom su neki pojmovi već poznati i etablirani, dok drugi tek moraju biti uvedeni. Zatim često sledi jedan individualizovan pismeni zadatak, koji se radi samostalno ili u paru. Za to pripremam npr. različite, u pogledu zahtevnosti diferencirane varijante jednog radnog lista. Vodim računa o tome da svaka verzija i svaki radni list počne jednostavnim zadacima i da njihova težina polako raste, tako da na kraju stoje najteži zadaci. Tako i slabiji učenici imaju uspeha, jer savladavaju prvih par (jednostavnih) zadataka. I kod kontrolnih zadataka i ispita vodim računa o ovom rastu zahtevnosti. Tad, recimo, mogu tražiti da slabiji učenici odgovore na najmanje prvih pet pitanja, učenici srednjeg nivoa na deset, a najjači na 15 pitanja. Glavni cilj ovog postupka je da svaki radni list bude optimalno prilagođen potrebama i sposobnostima učenika.

Na princip individualizacije obraćam pažnju i prilikom jezičkih vežbi i govornih zadataka. Kao prvo, striktno vodim računa o tome da svi učenici razumeju predstavljene sadržaj. Često isti zadatak objasnim na više načina, ponekad ga nesigurnim učenicima objasnim i pojedinačno. Zadatke i teme razgovora u razredu oblikujem tako da budu što je moguće bliži iskustvenom svetu svakog pojedinog deteta. Pokušavam da odaberem teme i zadatke koji ih zanimaju, koji pogađaju njihova iskustva, predznanja i sposobnosti. Pošto su razredi u pogledu uzrasta, pola, kompetencija u poznavanju hrvatskog, interesa itd. veoma heterogeni, o nekim temama ne diskutujemo u plenumu, nego u malim grupama. Svaka grupa tada na kraju ukratko prezentuje šta je obrađivala i do kojih zaključaka je došla.

Velika heterogenost u dopunskoj školi, u poređenju s redovnom školom u Republici Hrvatskoj, predstavlja veliki izazov. Često su u istoj grupi deca od vrtića do 8. razreda. U takvoj grupi je veoma teško naći zajedničku motivaciju za rad, čak i kad se radi samo o jednostavnim vežbama koncentracije kroz igru.

Pored individualizacije, u mojoj nastavi se poštuju i drugi pedagoški principi. Smatram da su najvažniji princip samostalnosti, princip učenja kroz igru i princip kreativnosti. Principe učenja kroz igru i kreativnosti pokušavam da primenim kad god mogu, jer već sama reč „igra“ ima motivišući uticaj na učenike. U tom smislu igramo različite jezičke igre, igre memorije, igre učenja napamet, igre za vežbu koncentracije itd., što, naravno, takođe ima veliki uticaj na učenje. Oblikovanje nastave na ovaj način zahteva mnogo kreativnosti i angažovanja; radost i trud učenika, međutim, pokazuju da se to svakako isplati.

2. Saliha Salih Alcon: Individualizacija i podsticanje samo- stalnosti – razlozi i jedan primer

Saliha Salih Alcon [Alkon] je poreklom iz Španije. Ona devet godina živi u Beču i tamo od pre dve godine predaje arapski i španski jezik kao maternji.

Na mojim časovima arapskog ima učenika sa potpuno različitim jezičkim nivoima i predznanjima.

Mnoga deca potiču iz mešovitih brakova, pri čemu najčešće otac govori arapski. Ta deca slabo govore i razumeju arapski. Dopunska škola je za njih najčešće jedina mogućnost da „dobro“ nauče arapski.

Pored toga, u mojim razredima ima dece čija su oba roditelja Arapi. Ali, pošto oni dolaze iz različitih arapskih zemalja i govore potpuno različite dijalekte, i toj deci je često teško da razumeju i govore standardni arapski.

Neki moji učenici znaju da pišu, ali ne umeju da čitaju tako da razumeju smisao, drugi, opet, imaju loš izgovor koji se mora popravljati. Ima dece koja dobro govore i mnogo toga razumeju, ali ne umeju ni da čitaju ni da pišu. Kada pogledamo ukupnu sliku, dobijamo to da skoro svako dete ima drugačije govorne i pismene kompetencije, drugačija predznanja i potrebe za učenjem. Moj prvi zadatak je da prepoznam na kojem jezičkom nivou je neko dete i u kojoj oblasti mu je potrebna potpora.

Zbog svega ovoga su pedagoški principi individualizacije i samostalnosti veoma važni. Raditi s razredom kao „homogenom grupom“ i svima ponuditi isti materijal bilo bi potpuno nemoguće; bez individualizacije i diferencijacije nastave ne ide. Podstičem samostalnost učenika, ne samo zato da bi naučili da rešavaju zadatke sami ili u grupama, nego da bi razvili sposobnost da razmišljaju o sopstvenom nivou znanja i onome šta još treba da nauče.

Još jedan važan princip je orijentacija nastave na kompetencije. Za mene to znači da pre svakog časa pomno razmislim o redosledu tema, o tome koje činjenične, jezičke, lične i socijalne kompetencije učenici treba da steknu ili prodube i na koji način na kraju mogu da procenim da li je zaista došlo do izgradnje ovih kompetencija.

Primer: planiranje jednog diferenciranog časa za niži nivo; tema: zajednički život različitih religija

1. Uvod: pitam decu da li su već bila u nekoj crkvi ili džamiji, ona kratko govore o tome. Objašnjavam im da ćemo danas zajedno raditi na toj temi i kažem kako će izgledati čas.
2. Obradivanje teme: zajedno gledamo odlomak nekog videa o crkvama i džamijama na arapskom jeziku. Nakon što smo rešili probleme s razumevanjem jezika, delim decu u dve grupe. Deca koja umeju da čitaju dobijaju tekst s prazninama i papir sa rečima koje treba da iseku i zalepe na odgovarajuća prazna mesta. Kad su gotovi, dolaze do mene. Razgovaram s njima o tome kako su uradili zadatak, šta već dobro umeju, a gde eventualno još mogu poboljšati svoje kompetencije. Na kraju dobijaju crtež jedne džamije ili crkve koji treba da oboje. Druga deca imaju zadatak da sa table prepisu i uvežbaju da napišu početna slova reči „džamija“ i „crkva“ na arapskom. Kad su gotovi, pokazuju mi svoje radove i dobijaju moje mišljenje. Na kraju i oni dobijaju crtež koji treba da oboje.
3. Ponavljanje, pamćenje: uz pomoć obojenih crteža, ponavljamo reči koje su đaci čuli u videu (toranj/minaret, sveštenik itd.)
4. Završetak: u plenumu razgovaramo o tome da biti Arap ne znači automatski biti i musliman, jer su mnogi Arapi hrišćani i da je za harmoničan zajednički život važno međusobno poštovanje.

3. Gaca Radetinać: Mali primer orijentacije prema učenicima i moje uloge kao trenera učenja (*learning coach*)

Gaca Radetinać je poreklom iz Bosne i Hercegovine. Ona živi u Karlskroni (Švedska) gde već dugo godina radi kao nastavnica maternjeg jezika za bosanski/hrvatski/srpski.

Na svojim časovima pokušavam koliko je moguće da se povučem da bi učenici sami bili što aktivniji. To je izvodljivo i kod relativno „konvencionalnih“ lekcija. Ovakvim načinom vođenja nastave nismo se naročito bavili tokom mog obrazovanja. Ali, to je jedini mogući način, jer su đaci u Švedskoj navikli na to u redovnoj školi. O ovakvom obliku nastave i izmenjenoj ulozi nastavnika učila sam u Švedskoj, između ostalog kroz razgovore sa švedskim kolegama i posećivanje njihovih časova.

Tema časa (dvočas)

Prava dece

Nivo razreda

2.–6. razred (stariji učenici rade na jednom drugom projektu); 14 učenika.

Polazišta i ciljevi

Bez obzira na to da li smo u nekoj bogatoj zemlji kao Švedskoj, ili nekoj siromašnoj, deca nekad loše žive. Ona uglavnom i ne poznaju Unicefov konvenciju o pravima deteta. Svaka zemlja je odgovorna za to da upozna decu sa njihovim pravima; u Švedskoj to čak zahteva Zakon o školstvu. I za nastavnike u dopunskoj školi je važno da deci prenesu informacije o tome na njihovom maternjem jeziku i da o tome s njima razgovaraju.

Materijal

- 20–30 slika dece (npr. iz novina ili sa interneta) s različitim izrazima lica: veseo, tužan, apatičan i sl.
- Pet listova papira s impulsima za diskusiju: „opišite raspoloženje dece na slikama koje ste dobili s najmanje tri prideva; razmislite zašto se deca tako osećaju; smislite uz svaku sliku jednu kratku priču koja nam pomaže da razumemo izraz lica!“).
- Kopije s najvažnijim paragrafima Konvencije o pravima dece, po mogućstvu u pojednostavljenoj verziji (vidi internet).

Tok časa

1. Kratko informišem razred o temi i cilju časa.
2. Širim po podu 20–30 slika, dvoje-troje dece mi u tome pomaže.
3. Deca obrazuju grupe u parovima. Svaki tim bira 2–3 slike i dobija papir sa impulsima za diskusiju i zadatkom da za deset minuta izveste o tome šta su zaključili. (Prilikom formiranja grupa vodim računa o tome da u paru radi po jedno dete sa slabijim znanjem jezika i jedno sa boljim.)
4. Oko 10 min. Diskusija i beleženje rezultata unutar grupa.
5. Deca dobijaju zadatak da sednu ukrug u dve grupe – u jednoj su tri, a u drugoj četiri tima (= 14 učenika). U obe grupe timovi pokazuju svoje slike i govore o tome šta su zaključili. (Nije nužno da svi čuju sve, otud dva kruga.) Ja ostajem u pozadini kao slušateljka.
6. Dajem kratka obaveštenja o Konvenciji o pravima dece: šta je to, otkad postoji itd.
7. Svako dete dobija papir sa pravima dece (<http://unicef.se/barnkonventionen>). Deca prave grupe utroje i biraju po tri prava o kojima žele da diskutuju i da ih predstavljaju ostalima (šta se tim pravom zahteva, koji nam primeri padaju na pamet itd). Vodim računa o tome da svako pravo bude obrađeno bar jednom.
8. Prezentacije u plenumu.
9. Obaveštavam ih o novoj aplikaciji (app) „Alla Barns Rätt“ (sva prava dece) i preporučujem im da je pogledaju kod kuće. Plan: iduće sedmice razgovaramo o drugim pravima.